

rode runen **ella wassenaer**

VERTALER *zindzi tillot owusu*

DE HERONTDEKKING VAN
DE VISIONAIRE DICHTER

ella wassenaer

P E L C K M A N S

MARLEEN NAGTEGAAL & WILLEM BONGERS-DEK	7	al myn finsters moatte iepen
ELLA WASSENAER ZINDZI TILLOT OWUSU	14	reade runen rode runen
ZINDZI TILLOT OWUSU	69	dicht bij wassenaer
ALBERTINA SOEPBOER	81	ik sil loft en ierde wêze
JAIMY HINDRIKS	89	waansin fan myn siel
MARIA BARNAS	91	tussen twee schreeuwen
MONA THIJS	99	missie bertken
ELISA DEMARRÉ	107	alfabet van overgave
CHARLOTTE WESTRA	117	vrouw in de papierpers
ANNELIES VERBEKE	119	friese noir
ZINDZI TILLOT OWUSU	129	zonder titel
SOPHIA BLYDEN	135	schrijven met bloed: van wassenaer tot swift
	146	<i>auteursbio's</i>
	150	<i>dank</i>

al myn finsters moatte iepen

MARLEEN NAGTEGAAL EN WILLEM BONGERS-DEK

Beste lezer,

U heeft in handen: de vergeten verzen van Ella Wassenaer.

deze verzen zijn gezet
uit de rode runen
alfa en omega
van begeerte
en gedrukt met
lichtschuwe plasticinkt
op het ribfluweel
van hart en tijd

Deze verzen hebben zich tussen de mottenballen uit geworsteld en zich een weg gebaad naar vier jonge schrijvers. Zij hebben het ribfluweel uitgeklopt, het originele, vurige rood erin teruggebracht en het daarna warm om zich heen geslagen. Dankzij het enthousiasme van deze vier makers deden de verzen van Wassenaer — die bonken, schrapen en soms stilletjes razen — méér mensen ontwaken. De vensters waaiden wijd open en er ontstonden vurige gesprekken over taal, over de positie van (schrijvende) vrouwen, over afgesneden zijn. Over geloof, over lust, over trauma. Over liefde.

Zo ontstond dit boek. De vier pioniers heten Jaimy Hindriks, Zindzi Tillot Owusu, Mona Thijs en Charlotte Westra. Zij namen in 2024 deel aan de Verwonderkamer, een jaarlijks uitwisselingsproject van Vlaams-Nederlands Huis deBuren en festival en productiehuis Explore the North. De Verwonderkamer brengt twee Vlaamse en twee Noord-Nederlandse literaire makers een week samen in Leeuwarden, de thuisbasis van Explore the North. Zij krijgen een Friese inspiratiebron op hun bord gelegd en mogen daarmee doen wat ze willen, zolang er maar een literaire performance ontstaat. Een voordracht, een voorstelling, een installatie, een levend hoorspel, een literaire wandeltocht: het kan van alles zijn.

In 2024 kregen de deelnemers een flinke kluif als inspiratiebron. Een licht bevlekt exemplaar van een grotendeels vergeten, Friestalige poëziebundel genaamd *reade runen*, uitgegeven in 1959 door het Friese literaire tijdschrift *Quatrebras*. Een opmerkelijk boekje, met een verontrustende kافت en bijzondere typografie, geschreven door Ella Wassenaer en vormgegeven door Josum Walstra. Een bundel die eind jaren vijftig even opzien baarde en daarna voorgoed leek te verdwijnen tussen de plooien van de tijd.

Ella Wassenaer is het pseudoniem dat Lipkje Post-Beuckens gebruikte voor haar poëzie. Dit pseudoniem verwijst naar Ellen Warmond: de vrouwelijke Vijftiger met wie Wassenaer zich verwant voelde. Met de runen in de titel van de bundel grijpt ze terug naar de oorsprong van de Friese taal, die voor het eerst rond 800 in het runenschrift verscheen. Dat ze er rode runen van maakt en die inzet om er een eigen alfabet mee te scheppen, toont haar gepassioneerde avant-gardistische

ambities. Een nieuw begin met, zoals het in een eerder gedicht in *Quatrebras* luidt: ‘al myn finsters moatte iepen’; al mijn ramen moeten open. Naast *reade runen* (herdrukt in 1974) publiceert Wassenaer nog twee andere bundels waarin vrouwelijkheid en mystiek elkaar vinden: *yn runen ritst* (in runen gekerfd, 1978) en *FERNIJD FIERGESICHT* (VERNIEUWD VERGEZICHT, 1981).

In de Friese literatuurgeschiedenis is Post-Beuckens beter bekend onder het pseudoniem Ypk fan der Fear, dat zij gebruikte voor haar proza. Haar bekendste roman *Ta him dyn begearte* (1949) werd herdrukt en vertaald (*Tot hem uw begeerte*, 1960). Ook achter de namen Frou X, Beitske Bûterblom en Gelke Meintsje, die rond het midden van de vorige eeuw opdoken in lokale kranten en tijdschriften, gaat dezelfde auteur schuil. Ze won vier keer de Rely Jorritsmaprijs en kreeg in 1979 de prestigieuze Gysbert Japicxprijs voor haar gehele oeuvre. Tot het eind van haar leven in 1983 publiceerde ze boeken in uiteenlopende genres en haar werk wordt verschillende malen aangehaald in de Friese literatuurgeschiedenis *Zolang de wind van de wolken waait* (2006).

Toch wordt het na haar leven stiller rondom het rijke oeuvre van Post-Beuckens. Hoewel er in jaren negentig van de vorige eeuw door publicaties van Jelma Knol en Hanneke Hoekstra opnieuw aandacht ontstaat voor het werk van vrouwelijke Friese auteurs en De Nije Bibliotheek in de jaren tien van deze eeuw enkele Friestalige prozawerken opnieuw uitgeeft, leidt dit niet tot zichtbaarheid buiten Friesland of tot heruitgaven van haar dichtwerk.

Dat wil zeggen: totdat de ondergetekende artistiek directeur van Explore the North, toevallig net op zoek naar inspiratie

voor De Verwonderkamer, *reade runen* ontdekt in een boekwinkeltje-aan-huis in Feanwâlden (Veenwouden), hetzelfde dorp waar Lipkje Post-Beuckens decennia eerder leefde en schreef. Ook zij kende het werk niet, maar het riep haar. Ze nam het mee, las het en besloot dat het door anderen gevonden en gelezen moest worden.

De vier schrijvers stonden voor een stevige uitdaging. *reade runen* is lastig te lezen als je het Fries niet machtig bent — en zelfs voor hen die dat wél zijn, is het geen gesneden koek. Het aanvankelijke ongemak sloeg echter snel om in een ongekende honger naar begrip. Deze bundel gonsde van belofte, en met hun andere ogen in een andere tijd zagen ze iets gróóts in dit werk, nog voordat ze het begrepen. Waar een inspiratiebron soms enkel een springplank is voor iets heel nieuws, doken de vier pioniers voor dit project juist diep in de bron.

Zindzi Tillot Owusu — thuis in vele talen maar nog niet in het Fries — begon aan een unieke queeste: de verzen van Wassenaer toegankelijk maken voor de Nederlandstalige lezer. Mona Thijs begaf zich naar Tresoar, het bewaarhuis van alle Friestalige geschriften, om de discutabele ontvangst van de bundel in 1959 te onderzoeken. Charlotte Westra werd bevangen door de vormgeving, Jaimy Hindriks zocht tussen de regels van de verzen naar de beweegredenen van de vrouw die ze geschreven had. Waar kwamen die naakte, rauwe, van harts-tocht en mystiek doordrongen zinnen vandaan?

Het resultaat van hun zoektocht leidde tot de voorstelling *De herontdekking van Ella Wassenaer*, waarin de teksten van Wassenaer, teksten van de deelnemers zelf én hun zoektocht zijn samengebracht tot een ode aan de auteur, maar ook en

vooral aan de schrijvende vrouw. De voorstelling ging in 2024 in première op het festival We zullen doorgaan van deBuren in Brussel en speelde daarna op het Explore the North Festival in Leeuwarden. Ze was in 2025 te zien op Oerol en toert ook in 2026 door de Lage Landen. Je vindt in deze bundel fragmenten uit die voorstelling.

Deze bundel is ontstaan vanuit het enthousiasme van de jonge makers die met het werk van Wassenaer aan de slag gingen én vanuit de minstens zo enthousiaste reacties van het festivalpubliek in Vlaanderen en Nederland. Het doel van deze uitgave is de gedichten van Ella Wassenaer opnieuw aan te bieden aan een Friestalig publiek en er voor het eerst ook Nederlandstalige lezers voor te enthousiasmeren.

We raden iedereen van harte aan om de gedichten hardop in de twee talen te lezen en met ons de rijkdom van die meertaligheid te vieren. Al was het maar omdat je er dan achter komt dat in het Fries angsten en verlangens op elkaar rijmen en dat dat in de context van deze poëzie geen toeval kan zijn.

Om de soms kille en uitsluitend mannelijke ontvangst in de jaren vijftig van een hedendaags tegengeluid te voorzien, vroegen we vijf essayisten om elk vanuit hun invalshoek *reade runen* te lezen en erover te schrijven. Albertina Soepboer, Maria Barnas, Elisa Demarré, Annelies Verbeke en Sophia Blyden schiepen een warme context waarin we het werk van Wassenaer wakker kussen. Na een lange sluimer klinkt haar stem via haar eigen werk en door andere monden luider dan ooit tevoren.

In de vormgeving hadden we door de grote luxe van deze tweetalige uitgave ook de kans om twee keuzes te maken. In het Fries brengen we via facsimile's een ode aan de oorspron-

kelijke en ophefmakende vormgeving van Josum Walstra. Om dicht bij de historische sensatie van het origineel uit 1959 te blijven, kozen we ervoor om de aangepaste spelling van een tiental woorden in de heruitgave van 1974 hier niet over te nemen. In het Nederlands koos Stijn Dams voor een zeer leesbare letter. Hierdoor sluit de vormgeving nauw aan bij de ontwikkeling die Wassenauer in haar oeuvre doormaakte en komen de individuele gedichten optimaal tot hun recht.

Tot slot beantwoorden we nog graag een wanhopige vraag uit het hart van deze bundel: ‘ben ik verlaten door mijn eigen burens’? Luidkeels roepen wij uit: nee! Ella Wassenauer, we horen je!

Willem Bongers-Dek (deBuren)

Marleen Nagtegaal (Explore the North)

reade runen

ella wassenaer

rode runen

zindzi tillot owusu